МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

до семінарських занять з навчальної дисципліни

«Міжнародне право»

обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО
Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 19.05.2022 № 5.

СХВАЛЕНО
Вченою радою факультету № 4.
Протокол від 18.05.2022 № 4.

ПОГОДЖЕНО
Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 19.05.2022 № 5.

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 12.05.2022 № 7).

Розробники:
1. Професор кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Войціховський А. В.
2. Доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Логвиненко Є. С.

Рецензенти:
1. Доцент кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, к.ю.н., доцент Тітов Є. Б.
2. Професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Коломієць Ю. М.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 4							
Тема № 1: Поняття та сутність міжнародного права.	6	2	2	-	-	2	**Тематична контрольна робота**
Тема № 2: Основні принципи міжнародного права.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 3: Право міжнародних договорів.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 4: Відповідальність у міжнародному праві.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 5: Право зовнішніх зносин.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 6: Право міжнародних організацій.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 7: Права людини у міжнародному праві.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 8: Міжнародне кримінальне право.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 9: Право збройних конфліктів.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 10: Право міжнародної безпеки.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 11: Міжнародне інформаційне право.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 12: Міжнародне співробітництво у протидії злочинності.	6	-	-	-	-	6	

Тема № 13: Діяльність ООН у галузі міжнародного співробітництва у протидії злочинності.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 14: Діяльність Інтерполу та Європолу у протидії злочинності.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 15: Правова допомога у кримінальних справах як вид міжнародного співробітництва у протидії злочинності.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 16: Міжнародно-правове регулювання видачі злочинців (екстрадиція).	6	-	-	-	-	6	
Всього за семестр	**90**	**8**	**8**	**-**	**-**	**74**	**Залік**

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Поняття та сутність міжнародного права

Семінарське заняття № 1: Основні поняття та сутність міжнародного права

Навчальна мета заняття: сформувати комплексне уявлення про міжнародне право у всіх трьох його аспектах: як особлива система права, наука та навчальна дисципліна.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття й основні риси міжнародного права.
2. Система міжнародного права.
3. Джерела міжнародного права.
4. Загальна характеристика суб'єктів міжнародного права.
5. Види й форми міжнародного визнання.
6. Правонаступництво держав.
7. Україна – повноправний суб'єкт міжнародного права.

Методичні вказівки

Даючи відповідь на перше питання, слід показати, що міжнародне право є особливою системою права, яка має власний об'єкт, предмет правового регулювання і не входить до жодної з існуючих внутрішньодержавних правових систем. Необхідно вказати на відмінності між об'єктом міжнародного права та предметом його правового регулювання, визначити види суспільних

відносин, що регулюються міжнародним правом; визначити місце міжнародного права в системі юридичної освіти. Визначаючи місце міжнародного права в сучасній міждержавній системі слід проаналізувати погляди різних вчених, а також спробувати сформулювати власне визначення його поняття.

Відповідаючи на друге питання потрібно вказати, що міжнародне право є самостійною складною системою права. При цьому системний характер міжнародного права пояснюється тим, що його елементи (загальновизнані принципи і норми міжнародного права, галузі і інститути міжнародного права) знаходяться у тісному взаємозв'язку і взаємодії, утворюючи певну цілісність. Ядром даної системи виступають загальновизнані принципи і норми міжнародного права, зафіксовані в міжнародних договорах і звичаях. Розкриваючи процес нормоутворення в міжнародному праві потрібно розмежувати норми міжнародного права за дією стосовно учасників міжнародно-правових відносин (універсальні і локальні), способом (методом) правового регулювання (імперативні і диспозитивні), в залежності від функцій в системі міжнародного права (матеріальні і процесуальні) і зазначити особливість структури міжнародно-правової норми.

У межах третього питання спочатку потрібно дати визначення джерел міжнародного права, під якими слід розуміти систему правоутворюючих факторів або зовнішню форму існуючих юридичних норм. Слід зауважити що термін «джерела міжнародного права» використовується в двох значеннях – матеріальному (матеріальні умови життя суспільства) і формальному (форми, в яких знаходять свій прояв норми права). При цьому тільки формальні джерела міжнародного права слід вважати юридичною категорією, що й складають предмет вивчення міжнародного права. Аналізуючи визначення «джерела міжнародного права» необхідно насамперед звернутися до статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, яка містить перелік джерел міжнародного права, що використовуються Судом при вирішенні переданих йому спорів.

Розкриваючи четверте питання, слід вказати, що міжнародне право розрізняє основні (держави, народи і нації, що реалізують право на самовизначення) і похідні (міжнародні міжурядові організації, державоподібні утворення або «вільні міста», фізичні особи, транснаціональні компанії) суб'єкти. При цьому основними суб'єктами міжнародного права є держави, що обумовлено наявністю у них універсальної і повної в усіх відносинах міжнародної правосуб'єктності. Особливу увагу необхідно приділити питанню про міжнародну правосуб'єктність фізичних осіб, оскільки в міжнародно-правовій літературі ця проблема є предметом гострих дискусій.

П'яте питання плану присвячене вивченню проблем визнання як важливого інституту міжнародного права, з'ясуванню його сутності і практики застосування. Слід відмітити, що визнання відіграє важливу роль для нових держав, що робить їх повноправним членами міжнародного співтовариства. Особливу увагу потрібно приділити формам (de jure, de facto, ad hoc) і видам визнання (держав, урядів, органів національного визволення і опору).

Останнє, шосте питання плану, присвячене вивченню питань правонаступництва в міжнародному праві. При розкритті даного питання слід звернути увагу на Віденську конвенцію про правонаступництво держав відносно договорів 1978 р., Віденську конвенцію про правонаступництво держав відносно державної власності, державних архівів і державних боргів 1983 р. Завершуючи розкриття даного питання потрібно вказати, що доктрина міжнародного права розрізняє повне та часткове правонаступництво. Окрему увагу доцільно приділити питанням правонаступництва Україною прав і обов'язків за міжнародними договорами СРСР. При цьому слід застосовувати Закон України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р.

Висвітлюючи сьоме питання, потрібно розкрити етапи становлення України повноправним суб'єктом міжнародного права. Особливу увагу при цьому слід звернути на нормативно-правові акти про незалежності України, насамперед Декларацію про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, Конституцію України від 28 червня 1996 р., Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав від 8 грудня 1991 р., застереження Верховної Ради України щодо цієї угоди, а також вказати на їхню роль в становленні України повноправним членом міжнародної спільноти.

Питання цільових виступів:

1. Історія становлення міжнародного права.
2. Сутність міжнародного права у працях вітчизняних і зарубіжних учених.
3. Закономірності розвитку системи міжнародного права.
4. Правосуб'єктність простих і складних держав.
5. Теорії визнання в міжнародному праві.
6. Права та обов'язки держав у сфері правонаступництва.

Теми для рефератів:

1. Особливості застосування звичаю в міжнародно-правовій практиці.
2. Держава в системі міжнародно-правового регулювання.
3. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.
4. Міжнародна правосуб'єктність фізичної особи.
5. Інститут визнання у міжнародному праві.
6. Поняття і основні принципи правонаступництва.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

2. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

3. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

8. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

9. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

10. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

11. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

13. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

14. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

15. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники:

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу: підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

7. Мицик В. В., Бурменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

8. Мицик В. В., Бурменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

9. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право, 2020. 648 с.

11. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 292 с.

12. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

Допоміжна:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS).* 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito,*

Estado e Telecomunicações. Volume 13. n. 1 (May 2021), pp. 1-19. URL: https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241

3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

4. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. № 6. 2018. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

5. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 2. 2019. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: https://chasprava.com.ua

6. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

7. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

Тема № 2: Права людини у міжнародному праві

Семінарське заняття № 2: Права людини у міжнародному праві

Навчальна мета заняття: сформувати комплексне уявлення про права людини як одну з провідних галузей міжнародного права, охарактеризувати міжнародно-правовий механізм захисту прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Розвиток інституту прав людини в міжнародному праві.
2. Основні джерела міжнародного права прав людини.
3. Міжнародно-правовий захист прав людини.
4. Універсальні міжнародні міжурядові організації по захисту прав людини.
5. Регіональні міжнародні міжурядові організації по захисту прав людини.
6. Міжнародно-правове регулювання принципу гендерної рівності.
7. Законодавство України та міжнародні договори в галузі захисту прав людини. Міжнародні та внутрішньодержавні процедури по захисту прав людини.

Методичні вказівки

Розкриваючи дану тему, потрібно зазначити, що права людини це одна з провідних галузей сучасного міжнародного права, яка складається з принципів і норм, що закріплюють основні та похідні права людини, тим самим визначає стандарти демократії у міжнародній та внутрішньодержавній правових системах. Особливість міжнародного права сьогодні полягає у тому, що воно не тільки закріплює комплекс нормативних актів, що закріплюють права людини,

а ще і гарантує їхнє дотримання і виконання. Іншими словами на сучасному етапі міждержавне співробітництво в галузі прав людини складається з трьох елементів: 1) розробка і прийняття універсальних стандартів з прав людини; 2) імплементація вказаних стандартів у національні правові системи та внутрішньодержавне забезпечення цих стандартів; 3) створення контролюючих міжнародних механізмів та процедур захисту прав людини.

Розглядаючи перше питання про розвиток інституту прав людини в міжнародному праві слід звернути увагу на такі аспекти: по-перше – спробувати визначити період виникнення власне галузі прав людини у міжнародному праві, для цього виділити основні етапи становлення цієї галузі та визначити соціально-культурні і правові чинники цього процесу; по-друге – вказати на основні етапи трансформації та розвитку галузі прав людини від моменту її виникнення до теперішнього часу, для цього згадати концепції визначення поколінь прав людини, а також розкрити зміст та сутність «Хартії (біль) прав людини» та дослідити історію її створення; по-третє – проаналізувати сучасний стан розвитку галузі прав людини та виділити сучасні тенденції цього процесу.

Визначаючи основні джерела прав людини як галузі міжнародного права необхідно звернути увагу на можливість класифікації цих джерел за різноманітними підставами (універсальні та партикулярні, загальні та спеціальні, багатосторонні та двосторонні і т.д.). Водночас варто проаналізувати зміст та юридичну природу таких джерел прав людини, як Загальна декларація прав людини 1948 р., Пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. та інші.

Відповідаючи на третє питання про міжнародно-правовий захист прав людини, потрібно визначитися з тим, що означає цей термін, з якими основоположними ідеями міжнародного права він пов’язаний, за рахунок чого здійснюється міжнародно-правовий захист прав людини. В межах цього питання необхідно розглянути міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини, визначити основні організаційно-правові форми реалізації цього механізму та вказати на їхні правові підстави.

Розкриваючи четверне і п’яте питання про механізм захисту прав людини на міжнародному рівні варто з’ясувати повноваження склад та процедуру функціонування як універсальних міжнародних міжурядових організацій по захисту прав людини (наприклад, Комісія ООН з прав людини, Комітет з прав людини, Комітет проти катувань та ін.), так і регіональних організацій і посадових осіб (наприклад, Європейський суд з прав людини, Європейський комітет по запобіганню катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню, Уповноважений ОБСЄ з прав людини та ін.).

У межах шостого питання потрібно здійснити комплексний аналіз змісту принципу ґендерної рівності, проаналізувати міжнародно-правове регулювання, існуючі форми та методи діяльності міжнародних організацій у сфері забезпечення принципу ґендерної рівності, з’ясувати роль та місце принципу в сучасному міжнародному праві. Необхідним елементом відповіді є розкриття

питання міжнародного контролю за виконанням конвенційних зобов'язань Україною у сфері дотримання принципу ґендерної рівності.

Наприкінці розгляду теми необхідно проаналізувати законодавство України з точки зору його відповідності універсальним і регіональним міжнародно-правовим нормам щодо захисту прав людини. При цьому, слід звернути увагу на можливості, які мають громадяни України та особи без громадянства, що постійно і на законних підставах проживають на території нашої держави у сфері звернення до міжнародних органів та посадових осіб з метою захисту порушених їхніх прав. У якості додаткового завдання пропонується сформулювати та обґрунтувати шляхи подальшого вдосконалення національного законодавства України у сфері захисту прав та основних свобод людини і громадянина.

Питання цільових виступів:

1. Місце і роль Загальної декларації прав людини у механізмі захисту прав людини.
2. Імплементація міжнародних стандартів прав людини у національне законодавство України.
3. Європейський суд з прав людини як міжнародний механізм по захисту прав і свобод людини.
4. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності.

Теми для рефератів:

1. Діяльність ООН у галузі захисту прав людини.
2. Міжнародні механізми забезпечення та захисту прав людини.
3. Міжнародно-правовий захист жінок.
4. Міжнародно-правовий захист дітей.
5. Міжнародно-правовий захист біженців.
6. Міжнародні стандарти діяльності поліції та права людини.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
3. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

8. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

9. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

10. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

11. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

13. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

14. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

15. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники:

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу: підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

7. Мицик В. В., Бурменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

8. Мицик В. В., Бурменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

9. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право, 2020. 648 с.

11. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 292 с.

12. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

Допоміжна:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS).* 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicaçõe*s. Volume 13. n. 1 (May 2021), pp. 1-19. URL: https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241

3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

4. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. № 6. 2018. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

5. Войціховський А. В. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії торгівлі людьми. *Право і безпека.* Випуск № 2 (61). 2016. С. 18-24. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1086/diyal_nist_yevropeys_kogo_soyuzu_schodo_.pdf?sequence=2&isAllowed=y

6. Войціховський А. В. Діяльність Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Випуск 2 (73). 2016. С. 45-54. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1006/diyal_nist_radi_yevropi_schodo_protidiyi_torgivli_lyud_mi.pdf?sequence=2

7. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 2. 2019. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: https://chasprava.com.ua

8. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

9. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництво Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. Випуск 18. 2018. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf

10. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

Тема № 3: Право збройних конфліктів

Семінарське заняття № 3: Право збройних конфліктів

Навчальна мета заняття: сформувати комплексне уявлення про право збройних конфліктів як галузь міжнародного права, з'ясувати зміст ключових понять права збройних конфліктів.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Джерела права, що діє в умовах збройних конфліктів.
2. Правові наслідки початку збройних конфліктів.
3. Статус поранених та хворих осіб, які зазнали корабельну аварію.
4. Правовий режим військовополонених. Найманці. Військові злочини.
5. Розпізнавальні знаки цивільної оборони, культурних цінностей, медичних установ, небезпечних об'єктів.
6. Неміжнародні військові конфлікти.

7. Закінчення стану війни, його правові наслідки.

Методичні вказівки

Розкриваючи дану тему насамперед необхідно відмітити, що конфліктні ситуації із застосуванням зброї (незалежно від того чи називають їх війною, чи ні), нажаль, досі є частиною міжнародних відносин. До таких конфліктних ситуацій застосовують термін «збройний конфлікт», а сукупність норм міжнародного права, що стосуються цих ситуацій називають правом збройних конфліктів, або правом, що діє в умовах збройних конфліктів.

Розкриваючи перше питання про джерела права, що діє в умовах збройних конфліктів слід, перш за все, засвоїти, що вони складаються з двох великих груп, які регулюють відносини у двох відносно самостійних напрямах. Перший напрям – полягає у регламентації прав та обов'язків сторін конфлікту у сфері вибору засобів проведення військових операцій (так зване «Гаазьке право»). Другий напрям – полягає в захисті інтересів осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях (так зване «Женевське право»).

Розглядаючи друге питання про правові наслідки початку збройних конфліктів, перш за все, потрібно визначитися зі змістом терміну «збройний конфлікт», за допомогою низки критеріїв, навчитися розрізняти міжнародні збройні конфлікти та збройні конфлікти неміжнародного характеру. Відповідаючи на це питання потрібно пояснити, яким чином початок війни відображається на зовнішніх зносинах між державами учасницями збройного конфлікту, що відбувається із власністю держави-супротивника та її громадянами, а також які зміни відбуваються у правовому полі взаємодії конфліктуючих сторін.

Розкриваючи третє питання про статус поранених та хворих осіб, які зазнали корабельну аварію слід з'ясувати чим саме визначається статус цих осіб. Визначивши загальні особливості статусу зазначеної категорії осіб потрібно вказати на конкретні міжнародно-правові акти, що визначають їхній обсяг прав, свобод та обов'язків. При цьому, необхідно відмітити якими правами та обов'язками по відношенню до поранених та хворих осіб, які зазнали корабельну аварію, наділені представники воюючих сторін та нейтральних держав.

Розглядаючи правовий режим військовополонених необхідно відзначити міжнародно-правові акти, що визначають обсяг їхній прав, свобод та обов'язків і правила поводження з ними з боку їхніх утримувачів та нейтральних сторін. У межах цього питання варто дати визначення терміну «найманець» і вказати, хто з учасників збройних конфліктів підпадає під це визначення, яке місце такі особи займають серед учасників збройних конфліктів. Крім того, потрібно дати визначення терміну «військові злочини» і надати перелік таких злочинів.

Відповідаючи на п'яте питання щодо розпізнавальних знаків цивільної оборони, культурних цінностей, медичних установ та небезпечних об'єктів, слід, перш за все, надати визначення термінів «цивільна оборона», «культурні цінності», «медичні установи», «небезпечні об'єкти» згідно із міжнародно-правовими нормами і з'ясувати правила їхнього використання. Наступним

кроком буде відображення конкретних розпізнавальних знаків (якщо немає можливості намалювати, то можна надати детальний словесний опис).

Розкриваючи шосте питання про неміжнародні військові конфлікти необхідно вказати на притаманні риси, що відрізняють їх від міжнародних; назвати форми таких конфліктів, їхні можливі сторони, а також міжнародно-правові акти, що регламентують дії сторін у неміжнародних збройних конфліктах.

Відповідаючи на сьоме питання про закінчення стану війни та його правові наслідки доцільно перш за все визначити відмінності між закінченням стану війни та закінченням військових дій. При цьому, потрібно визначити форми закінчення військових дій та навести приклади традиційних і нетрадиційних форм закінчення війни.

Питання цільових виступів:

1. Міжнародно-правовий захист цивільного населення в період збройних конфліктів.
2. Міжнародно-правовий захист військовополонених.
3. Відповідальність за порушення законів і звичаїв війни за міжнародним правом.

Теми для рефератів:

1. Міжнародно-правовий статус учасників збройних конфліктів.
2. Закони і звичаї ведення збройних конфліктів.
3. Захист культурних цінностей в період збройних конфліктів.
4. Міжнародно-правовий захист жертв війни.
5. Правовий режим воєнної окупації.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об’єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
3. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

8. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

9. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

10. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

11. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

13. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

14. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

15. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники:

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу: підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

8. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

9. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право, 2020. 648 с.

11. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 292 с.

12. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

Допоміжна:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS).* 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicaçõe*s. Volume 13. n. 1 (May 2021), pp. 1-19. URL: https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241

3. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. № 1 (29). 2018. С. 123-133. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf

4. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. № 6. 2018. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

5. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 2. 2019. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: https://chasprava.com.ua

6. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

7. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

ТЕМА № 4. Правова допомога у кримінальних справах як вид міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Семінарське заняття № 4: Правова допомога у кримінальних справах як вид міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Навчальна мета заняття: сформувати теоретичні знання про сутність і принципи надання взаємної правової допомоги; визначити основні її види у сфері кримінального провадження; з'ясувати правові підстави надання взаємної правової допомоги, у тому числі за участю України.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Сутність правової допомоги у кримінальних справах, принципи її надання.
2. Міжнародно-правова основа надання правової допомоги у кримінальних справах.
3. Україна як суб'єкт взаємної правової допомоги у кримінальних справах.

Методичні рекомендації:

У межах даної теми необхідно розкрити сутність і особливості надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, а також з'ясувати роль взаємної правової допомоги як різновиду міжнародного співробітництва у протидії злочинності.

Розкриваючи перше питання, насамперед потрібно зазначити, що під правовою допомогою слід розуміти передбачену міжнародними документами систему процесуальних, організаційно-правових заходів, механізмів, принципів, способів, методів, інститутів, що застосовується в ході реалізації як міжнародного, так і національного права держав з метою вирішення на міжнародному рівні справ, пов'язаних із суспільно-небезпечними діяннями, та будь-яких інших дій, що стосуються цих справ, при одночасному застосуванню і посиланні на норми національного права держав, які перебувають у відносинах правового співробітництва в кримінальних справах та міжнародного

права, на підставі домовленості або взаємності. У своїй діяльності по наданню взаємної правової допомоги держави повинні керуватися певними принципи, що закріплюються у міжнародних договорах про надання правової допомоги. У межах відповіді необхідно вказати на ці принципи міжнародного співробітництва по наданню міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах і розкрити їхній зміст.

Опрацьовуючи друге питання, слід зазначити, що з метою сприяння розвитку міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю державам пропонується укладати якомога з більшим числом учасників міжнародні договори про взаємну правову допомогу у кримінальних справах. З цією метою у 1990 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила Типовий договір про взаємну допомогу у кримінальних справах, в якому була приділена увага підставам відмови в наданні правової допомоги, змісту і виконанню запиту, збереженню таємниці, отриманню документів та ін. У цьому ж році Генеральна Асамблея ООН схвалила Типовий договір про передачу кримінального переслідування. Зазначені міжнародно-правові документи направлені на встановлення і розширення двосторонніх і багатосторонніх процедур надання взаємної допомоги у кримінальних справах. Окрім зазначених документів необхідно також проаналізувати міжнародно-правові документи, що регламентують процедуру надання взаємної правової допомоги (Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р., Європейську конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р., Європейську конвенцію про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. та ін.).

Приступаючи до висвітлення третього питання, потрібно звернути увагу на те, що Україна як член світової спільноти стала учасницею багатосторонніх міжнародних угод, які сприяють зміцненню взаємодії правоохоронних органів у наданні правової допомоги у кримінальних справах. Необхідно згадати і проаналізувати Конвенцію про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 1993 р. Крім того, необхідно охарактеризувати основні положення міжнародних конвенцій, які набули чинності для України у сфері надання міжнародно-правової допомоги (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими особами 1964 р., Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р., Європейська конвенція про передачу засуджених осіб 1983 р., Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскації доходів від злочинної діяльності 1990 р. та ін.).

Питання цільових виступів:

1. Правова допомога у кримінальних справах як специфічна діяльність держави в галузі протидії злочинності.
2. Міжнародно-правові основи надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах.

Теми рефератів:

1. Україна як суб'єкт надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах.
2. Правові основи і процедура надання Україною взаємної правової допомоги у кримінальних справах.
3. Роль Інтерполу у виконанні міжнародних слідчих доручень правоохоронних органів.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
3. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
8. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
9. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
10. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
11. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

13. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

14. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

15. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники:

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу: підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

8. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

9. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право, 2020. 648 с.

11. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до

зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 292 с.

12. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

Допоміжна:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. № 1 (29). 2018. С. 123-133. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf

5. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. № 6. 2018. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

6. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство.* Випуск 2 (2). 2019. С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf

7. Войціховський А. В. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії торгівлі людьми. *Право і безпека.* Випуск № 2 (61). 2016. С. 18-24. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1086/diyal_nist_yevropeys_kogo_soyuzu_schodo_.pdf?sequence=2&isAllowed=y

8. Войціховський А. В. Діяльність Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Випуск 2 (73). 2016. С. 45-54. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1006/diyal_nist_radi_yevropi_schodo_protidiyi_torgivli_lyud_mi.pdf?sequence=2

9. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права.* 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voytsikhovskyy_53.pdf

10. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції:* збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків: Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskyi%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

11. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Випуск 2 (77). 2017. С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlochinnosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y

12. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 2. 2019. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: https://chasprava.com.ua

13. Грабович Т. А. Ґенеза концепції міжнародної відповідальності держав. *Правова держава.* № 39 (2020). С. 55-61. DOI: https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212980. URL: http://pd.onu.edu.ua/article/view/212980

14. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництво Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. Випуск 18. 2018. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf

15. Камінська Н.В., Акімов М.О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден: особливості міжнародно-правового та національного регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* Том 3. № 91 (2020) URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1006/908

16. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 4. 2019. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: https://chasprava.com.ua

17. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. Випуск 7 (1-2). 2019. С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3

18. Солоненко О. М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку. Київ: Ліра-К, 2017. 360 с.

19. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Електронне видання Інституту міжнародних відносин «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки»*. № 18 (2018). URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

4.1. Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

2. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

3. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

8. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

9. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

10. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

11. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

13. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

14. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

15. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники:

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу: підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

8. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

9. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право, 2020. 648 с.

11. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до

зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2018. 292 с.

12. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

3.2. Допоміжна:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS).* 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

3. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicaçõ̃es*. Volume 13. n. 1 (May 2021), pp. 1-19. URL: https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241

4. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

5. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. № 1 (29). 2018. С. 123-133. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf

6. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. № 6. 2018. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

7. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство.* Випуск 2 (2). 2019. С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf

8. Войціховський А. В. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії торгівлі людьми. *Право і безпека.* Випуск № 2 (61). 2016. С. 18-24. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1086/diyal_nist_yevropeys_kogo_soyuzu_schodo_.pdf?sequence=2&isAllowed=y

9. Войціховський А. В. Діяльність Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Випуск 2 (73). 2016. С. 45-54. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1006/diyal_nist_

radi_yevropi_schodo_protidiyi_torgivli_lyud_mi.pdf?sequence=2

10. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права.* 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voytsikhovskyy_53.pdf

11. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції:* збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків: Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskyi%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

12. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Випуск 2 (77). 2017. С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlochinnosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y

13. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 2. 2019. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: https://chasprava.com.ua

14. Грабович Т. А. Ґенеза концепції міжнародної відповідальності держав. *Правова держава.* № 39 (2020). С. 55-61. DOI: https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212980. URL: http://pd.onu.edu.ua/article/view/212980

15. Дудко А. Г. Невизнані держави як вторинні суб'єкти міжнародного права. С. 54-56. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/5355/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_p054-056.pdf

16. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

17. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництво Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. Випуск 18. 2018. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf

18. Камінська Н.В., Акімов М.О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден: особливості міжнародно-правового та національного регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* Том 3. № 91 (2020) URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1006/908

19. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

20. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. *Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство*. № 4. 2019. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: https://chasprava.com.ua

21. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. Випуск 7 (1-2). 2019. С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3

22. Солоненко О. М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку. Київ: Ліра-К, 2017. 360 с.

23. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Електронне видання Інституту міжнародних відносин «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки»*. № 18 (2018). URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.un.org/ru/ - офіційний сайт Організації Об’єднаних Націй;
2. www.icj-cij.org/homepage/ru/ - офіційний сайт Міжнародного суду Організації Об’єднаних Націй;
3. https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe - офіційний сайт Ради Європи;
4. https://europa.eu/european-union/index_en - офіційний сайт Європейського Союзу;
5. https://www.osce.org/ru/ - офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі;
6. https://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm - офіційний сайт Організації Північноатлантичного договору;
7. https://www.wto.org/ - офіційний сайт Світової організації торгівлі;
8. https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home - офіційний сайт Європейського суду з прав людини;
9. https://www.icc-cpi.int/about - офіційний сайт Міжнародного кримінального суду;
10. www.interpol.int/ - офіційний сайт Міжнародної організації кримінальної поліції;
11. https://www.europol.europa.eu/ - офіційний сайт Європейської поліцейської агенції (Європол).